

การประยุกต์ใช้หลักการทางจิตวิทยาสำหรับการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

Applying Psychological Principles for Teaching Children with Special Needs

อนรรักษ์ แท่นทอง

Anuruk Tantong

คณะครุศาสตร์

Faculty of Education

E-mail: anuruk_tan@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาโลกในยุคปัจจุบันนี้มีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง ไม่มีแนวทางการเรียนรู้แนวทางใดแนวทางหนึ่งที่จะสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกคน เหตุนี้เองจึงเป็นสาเหตุว่าทำไมนักจิตวิทยาที่ทำงานในภาคการศึกษา จึงมุ่งศึกษาที่จะหาวิธีการต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ และทำความเข้าใจว่าบุคคลมีการรับและคงไว้ซึ่งข้อมูลที่ได้รับใหม่ๆ ได้อย่างไร การเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการประยุกต์และบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยเติมเต็มองค์ความรู้และประสบการณ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการคิดในภาพรวม จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่สามารถประยุกต์ใช้กับศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งในบทความวิชาการนี้จะมุ่งเน้นการนำศาสตร์ทางด้านจิตวิทยามาเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้ครู อาจารย์ ผู้สอน รวมถึงบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาในชั้นเรียน จัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงตัวผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

คำสำคัญ: จิตวิทยา การเรียนการสอน การศึกษาพิเศษ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

Nowadays, world education seems quite complicated, as there is no universal approach that could be applied for all learners. That is why psychologists in the education field have to focus on finding effective ways toward learning and understanding how learners receive and retain such new information. Therefore, teaching and learning processes at the

present time should corporate and integrate multidisciplinary sciences to fulfill knowledge and experiences, besides, this is an effective method to practice learners in gaining overview thinking processes. Psychology is one of the sciences, which can be applied with other sciences. This article emphasizes how to connect and apply psychology for teaching children with special needs. Teachers and academic person working with children with special needs would find their ways for solving problems in the classroom in order to manage teaching that is more effective. These will guide learners to achieve their high potential learning.

Keywords: Psychology, Teaching and Learning, Children with Special Needs

บทนำ

จิตวิทยา (Psychology) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของจิตใจ และพฤติกรรม นอกจากนั้นแล้วจิตวิทยายังเป็นศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศาสตร์ทางการเรียนการสอน และการศึกษา หากพิจารณาในแง่มุมของการศึกษานั้น ระบบการศึกษาที่ดีควรที่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีในมิติดังต่อไปนี้ คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรู้คิด จินตนาการ จิตวิญญาณ คุณธรรม และสุนทรียภาพ The Education for Persons with Special Educational Needs Act (2004 as cited in National Council for Special Education, 2014) ได้แบ่งความต้องการพิเศษออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ได้แก่ ด้านร่างกาย (Physical) ด้านประสาทสัมผัส (Sensory) ด้านสุขภาพจิต (Mental health) และด้านความบกพร่องในการเรียนรู้ (Learning disabilities) การเรียนการสอนในปัจจุบัน สำหรับบางชั้นเรียนอาจมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างน้อย 1 ใน 4 รูปแบบนี้อยู่ร่วมในชั้นเรียน ดังนั้น หากครู อาจารย์ ผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ สามารถประยุกต์หลักการทางจิตวิทยาไปใช้ในการเรียนการสอน ก็จะทำให้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ รวมถึงสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักการทางจิตวิทยาต่อการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

บุคลากรด้านจิตวิทยาที่ทำงานในภาคส่วนของการศึกษา จะทำการศึกษาว่าบุคคลเรียนรู้และคงไว้ซึ่งความรู้เหล่านั้นเอาไว้ได้อย่างไร การประยุกต์ใช้ศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และช่วยให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จทางการศึกษา มีแนวทาง ดังนี้

1. เด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคนมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและมีการตอบสนองต่อวิธีการสอนที่แตกต่างกัน

ผู้เรียนที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะมีความสามารถที่แตกต่างกัน และมีความต้องการในเชิงการศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อก่อให้เกิดศักยภาพในด้านการเรียนของผู้เรียนมากที่สุด สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่หลากหลาย เพื่อก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน สิ่งนี้นับว่าเป็นข้อเท็จจริงอย่างยิ่งในชั้นเรียนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งจะพบว่าผู้เรียนอาจประสบกับปัญหาทางด้านร่างกายและการรู้คิด

2. การพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อช่วยในการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษนั้น (Assistive technology) เทคโนโลยีเหล่านี้จะสามารถช่วยเหลือผู้เรียนที่มีลักษณะแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือสถานศึกษา โดยการใช้คอมพิวเตอร์ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือที่มีความหลากหลายซึ่งสามารถช่วยชดเชยอุปสรรคทางด้านร่างกายและการรู้คิด อาทิเช่น ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางด้านการอ่าน จะได้รับประโยชน์จากโปรแกรมต่างๆ ที่อ่านตัวหนังสือออกมาเป็นเสียง หรือมีคุณลักษณะในการบันทึกเสียงเพื่อใช้ในการฟังซ้ำ หรือผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางด้านการรู้คิด (Cognition) ผู้สอนอาจให้คำแนะนำหรือคำชี้แจงแก่ผู้เรียน โดยการใช้รูปภาพประกอบคำอธิบาย (Picture based instructions) (United Nations Children's Fund, 2015) ซึ่งการที่มีเครื่องมือและเทคโนโลยีเช่นนี้นับเป็นประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษและรวมถึงผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาซึ่งคอยทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ

3. เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะมีการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

เมื่อผู้สอนเข้าใจทฤษฎีและหลักการทางจิตวิทยา ก็จะสามารถจำเป็นต้องมีการสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกรับรู้มั่นคง ปลอดภัย ให้กับผู้เรียน เนื่องจากแสงเสียง รวมถึงผู้เรียนคนอื่น ๆ อาจเป็นสิ่งที่กระตุ้นผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษมากเกินไปได้ สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้กลายเป็นส่วนที่มีความสำคัญแห่งประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ หากผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกายและการรู้คิด รวมถึงศักยภาพและสิ่งที่เป็อุปสรรค ก็จะทำให้ผู้สอนสามารถลดความวุ่นใจของผู้เรียนและลดปัจจัยกระตุ้นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

4. การเชื่อมโยงเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าสู่แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพดีแบบองค์รวม

ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของการเข้าถึงสังคม รวมถึงการมีอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสม ครูหรือผู้สอนทางด้านการศึกษาพิเศษที่

มีพื้นฐานทางด้านจิตวิทยาเป็นอย่างดีจะสามารถเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ผู้เรียนได้ และบุคลากรเหล่านี้ยังเป็นผู้เชื่อมโยงแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนความเจริญงอกงามมาสู่ตัวผู้เรียน เช่น ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษบางคน อาจจะได้รับประโยชน์จากการบำบัดเฉพาะทาง ตัวอย่างเช่น กิจกรรมบำบัด (Occupational therapy) อรรถบำบัด (Speech therapy) ศิลปะบำบัด (Art therapy) อาชาบำบัด (Hippotherapy) จิตบำบัด (Psychotherapy) และกายภาพบำบัด (Physical therapy) เป็นต้น

5. การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

แรงจูงใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใช้สิ่งกระตุ้นต่าง ๆ (Incentives) เพื่อขับเคลื่อนให้บุคคลเกิดพฤติกรรม (Jordan, 2010) สิ่งจูงใจ (Motivator) หรือ สิ่งกระตุ้น (Incentive) เป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดพฤติกรรม บางครั้งสิ่งกระตุ้นอาจจะมาจากปัจจัยภายใน (Internal) ในบางครั้งก็อาจจะมาจากปัจจัยภายนอก (External) Hallahan และ Kauffman (2006 as cited in Jordan, 2010) ได้ให้นิยามแรงจูงใจของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ คือ ความรู้สึกที่มีต่อศักยภาพของตนในการจัดการกับความท้าทายและปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต

สิ่งจูงใจภายนอกมีบทบาทในแง่บวกของการศึกษาเช่นกัน เช่น การให้ช็อคโกแลต ขนม หรือของเล่นกับผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็ก หรือการให้ได้มีโอกาสเล่นกีฬาที่ชื่นชอบ สำหรับผู้เรียนที่เป็นเด็กโต สิ่งรางวัลที่มองเห็นเป็นรูปธรรมสามารถสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียนที่เป็นเด็กหรือแม้กระทั่งในวัยผู้ใหญ่ก็เช่นกัน

สิ่งจูงใจภายใน ที่อาจใช้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น คำชมเชย การให้ความรัก เป็นต้น

ข้อควรระวังของการใช้สิ่งจูงใจภายนอก คือ ไม่ควรใช้มากและบ่อยจนเกินไป ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะอิ่มตัว (Satiation) นอกจากนั้นแล้ว การใช้สิ่งจูงใจภายนอกเป็นแรงเสริม อาจใช้ควบคู่กับคำชม เช่น เก่งมาก ดีมาก เยี่ยมมาก เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเห็นความสำคัญของพฤติกรรมเป้าหมาย โดยทั่วไปแล้ว ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานและทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี เมื่อเกิดแรงจูงใจภายใน (Intrinsic motivation) ผู้สอนจึงควรทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในให้ได้มากที่สุด และค่อยๆ ลดอิทธิพลของสิ่งจูงใจภายนอกลง สิ่งจูงใจภายนอกอาจมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างพฤติกรรมในระยะแรกๆ

6. การตั้งเป้าหมายให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การตั้งเป้าหมายเป็นกระบวนการที่บุคคลกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติ เช่น ฉันต้องการเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ให้ได้วันละ 5 คำ กระบวนการนี้ถือว่ามีความสำคัญต่อแรงจูงใจ เพราะผู้เรียนที่มีการตั้งเป้าหมายและมีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) อย่างเหมาะสม มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายนั้น การตั้งเป้าหมายสำหรับเด็กพิเศษ มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่ 3 ประการ ประการแรก เป้าหมายที่ตั้งขึ้น

ควรเป็นเป้าหมายระยะสั้นมากกว่าเป้าหมายระยะยาว เพราะเป็นเรื่องที่ง่ายกว่าสำหรับเด็ก พิเศษ ประการที่สอง เป้าหมายต้องมีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากกว่าเป็นเป้าหมายที่มีลักษณะ โดยทั่วไป เช่น กำหนดเป้าหมายว่าต้องทำงานให้เสร็จกี่ชิ้น มากกว่าที่จะเป็น จะทำให้ดีที่สุด และประการที่สาม เป้าหมายต้องมีระดับความยากง่ายที่เหมาะสมกับเด็กพิเศษคนนั้น ๆ เช่น ไม่ง่ายจนเกินไป และไม่ยากจนเกินไป สามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จได้และมีความท้าทาย

สรุป

หลักการต่างๆ ทางจิตวิทยาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ ทั้งนี้ ในการใช้จริง ผู้สอนสามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของบริบทสถานศึกษา บรรยากาศในชั้นเรียน รวมถึงศักยภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน โดยมีเป้าหมายมุ่งเน้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรู้คิด จินตนาการ จิตวิญญาณ คุณธรรม และสุนทรียภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Jordan, H. M. (2010). *Loving our differences motivation and special education*. Retrieved from https://higherlogicdownload.s3.amazonaws.com/SPED/04bdc7a0-1ec9-4eaa-b61c-677439532d1a/UploadedImages/Journal_2010/Loving_Our_Differences__Jordan.pdf
- National Council for Special Education. (2014). *Children with Special Educational Needs: Information Booklet for Parents*. Trim: Ireland.
- United Nations Children's Fund. (2015). *Assistive Technology for Children with disabilities: Creating Opportunities for Education, Inclusion, and Participation*. (A discussion paper). NY: USA.

[Handwritten signature]
20-12-20